TARBIYA JARAYONIDA OILA VA TA’LIM MUASSASALARI HAMKORLIGINING RAQAMLI SHAKLLARI

Denov Tadbirkorlik va Pedagogika Istituti

4- bosqich talabasi – Ulug’berdiyeva Sevara

Аннотация: Mazkur maqola “Tarbiya jarayonida oila va ta’lim muassasalari hamkorligining raqamli shakllari” mavzusiga bag‘ishlangan bo‘lib, unda oliy ta’lim muassasalarida talaba-yoshlar tarbiyasini samarali tashkil etishda oila va universitet hamkorligining zamonaviy, raqamli mexanizmlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tadqiq etilgan.

Tadqiqot jarayonida tarbiya tushunchasining pedagogik-psixologik asoslari, oila va ta’lim muassasalari hamkorligining mazmuni hamda raqamli texnologiyalar orqali muloqotni yo‘lga qo‘yish imkoniyatlari tahlil qilindi. Shuningdek, raqamli platformalar, elektron axborot tizimlari, mobil ilovalar va onlayn muloqot vositalarining tarbiyaviy jarayondagi o‘rni va samaradorligi o‘rganildi.

Ish natijasida oila va oliy ta’lim muassasalari o‘rtasidagi hamkorlikni raqamli shakllar asosida takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalaridan oliy ta’lim muassasalarida tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda, ota-onalar bilan hamkorlikni mustahkamlashda hamda raqamli muloqot tizimini rivojlantirishda foydalanish mumkin.

Annotation: This article is devoted to the topic “Digital Forms of Cooperation Between Family and Educational Institutions in the Educational Process.” It examines, from both theoretical and practical perspectives, modern digital mechanisms of collaboration between families and universities in effectively organizing the upbringing of students in higher education institutions.

In the course of the research, the pedagogical and psychological foundations of the concept of upbringing were analyzed, along with the content of cooperation between families and educational institutions and the possibilities of establishing communication through digital technologies. Furthermore, the role and effectiveness of digital platforms, electronic information systems, mobile applications, and online communication tools in the educational process were studied.

As a result of the study, scientific and practical recommendations were developed to improve cooperation between families and higher education institutions based on digital forms. The findings of the research can be applied in organizing educational activities in higher education institutions, strengthening collaboration with parents, and developing digital communication systems.

Annotatsiya: Данная статья посвящена теме «Цифровые формы сотрудничества семьи и образовательных учреждений в процессе воспитания». В ней с научно-теоретической и практической точек зрения исследуются современные цифровые механизмы взаимодействия семьи и высших учебных заведений при эффективной организации воспитания студенческой молодежи.

В ходе исследования были проанализированы педагогико-психологические основы понятия воспитания, содержание сотрудничества семьи и образовательных учреждений, а также возможности организации коммуникации с использованием цифровых технологий. Кроме того, изучены роль и эффективность цифровых платформ, электронных информационных систем, мобильных приложений и онлайн-средств общения в воспитательном процессе.

В результате работы разработаны научно-практические предложения и рекомендации по совершенствованию сотрудничества семьи и высших учебных

заведений на основе цифровых форм взаимодействия. Результаты исследования могут быть использованы при организации воспитательной работы в высших учебных заведениях, укреплении взаимодействия с родителями и развитии системы цифровой коммуникации.

Kalit so‘zlar: Globallashuv, raqamli platform, elektron kundalik, gamifikatsiya, gibrid modeli, raqamli ekotizim, microlearning.

Keywords: Globalization, digital platform, electronic diary (digital gradebook), gamification, hybrid model, digital ecosystem, microlearning.

Ключевые слова: Глобализация, цифровая платформа, электронный дневник, геймификация, гибридная модель, цифровая экосистема, микрообучение.

Kirish

Zamonaviy globallashuv sharoitida ta’lim tizimining rivojlanishi raqamli texnologiyalar bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, bu jarayon oila va ta’lim muassasalari hamkorligiga ham yangicha yondashuvlarni talab etmoqda. Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, raqamli platformalar orqali ota-onalar va ta’lim muassasalari o‘rtasidagi aloqalar samaradorligi sezilarli darajada oshmoqda. Rivojlangan davlatlar, xususan, AQSh, Buyuk Britaniya, Janubiy Koreya va Finlyandiya ta’lim tizimida raqamli hamkorlikning turli shakllari keng qo‘llanilmoqda. Ushbu davlatlarda quyidagi asosiy raqamli shakllar shakllangan:

Asosiy qism: Birinchidan, **elektron kundalik va jurnal tizimlari** orqali ota-onalar farzandining o‘zlashtirish darajasi, davomat holati hamda baholari haqida real vaqt rejimida ma’lumot olish imkoniyatiga ega. Masalan, AQShda “PowerSchool”

yoki “Google Classroom” platformalari orqali ota-onalar va o‘qituvchilar o‘rtasida doimiy aloqa yo‘lga qo‘yilgan.

Ikkinchidan, **mobil ilovalar orqali muloqot tizimi** rivojlangan. Bu tizim ota-onalarga maktab faoliyati, tarbiyaviy tadbirlar va yangiliklar haqida tezkor xabardorlikni ta’minlaydi. Masalan, Buyuk Britaniyada “ClassDojo” platformasi keng qo‘llanilib, unda o‘quvchilarning xulq-atvori, faolligi va yutuqlari aks ettiriladi.

Uchinchidan, **onlayn ota-onalar yig‘ilishlari** (virtual meetinglar) tashkil etiladi. Ayniqsa pandemiya davrida Zoom, Microsoft Teams kabi platformalar orqali ota-onalar bilan muloqot samarali yo‘lga qo‘yildi va bu tajriba hozirgi kunda ham davom etmoqda.

To‘rtinchidan, **raqamli maslahat va psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimlari** joriy etilgan. Bu orqali ota-onalar pedagoglar va psixologlardan masofaviy tarzda maslahat olish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Xorijiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, raqamli hamkorlik quyidagi afzalliklarga ega:

- aloqa tezligi va samaradorligi oshadi;
- ota-onalarning ta’lim jarayonidagi ishtiroki kuchayadi;
- tarbiyaviy jarayonning uzluksizligi ta’minlanadi;
- individual yondashuv imkoniyati kengayadi.

Shu bilan birga, ayrim muammolar ham mavjud: raqamli savodxonlik darajasining pastligi, texnik vositalarning yetishmasligi hamda axborot xavfsizligi masalalari.

Shuningdek, xorijiy tajribada oila va ta’lim muassasalari hamkorligini rivojlantirishda **sun’iy intellekt (AI) va analitik tizimlardan foydalanish** ham

muhim yo‘nalish sifatida shakllanmoqda. Masalan, ayrim rivojlangan mamlakatlarda ta’lim platformalari o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasini avtomatik tahlil qilib, ota-onalarga individual tavsiyalar berish imkoniyatiga ega. Bu esa tarbiyaviy jarayonda differensial yondashuvni ta’minlaydi.

Bundan tashqari, **raqamli portfoliolar tizimi** ham keng qo‘llanilmoqda. Ushbu tizim orqali o‘quvchilarning nafaqat akademik natijalari, balki ularning ijodiy ishlari, ijtimoiy faolligi va shaxsiy rivojlanishi ham aks ettiriladi. Ota-onalar ushbu ma’lumotlar asosida farzandining umumiy rivojlanish dinamikasini kuzatib borish imkoniga ega bo‘ladilar.

Yana bir muhim yo‘nalish — **gamifikatsiya elementlarini qo‘llash**dir. Ayrim davlatlarda ota-onalar va o‘quvchilarni jarayonga jalb qilish maqsadida raqamli platformalarda rag‘batlantirish tizimlari (ballar, reytinglar, virtual mukofotlar) joriy etilgan. Bu esa nafaqat o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, balki ota-onalarning ham faol ishtirokini rag‘batlantiradi. Xorijiy amaliyotda shuningdek, **“raqamli ota-onalar universitetlari”** (online parent education) tizimi ham rivojlangan. Bu tizim orqali ota-onalarga pedagogika, psixologiya va bolalar tarbiyasiga oid bilimlar masofaviy kurslar orqali yetkaziladi. Natijada ota-onalarning pedagogik kompetensiyasi oshadi va ular ta’lim jarayonining faol subyektiga aylanadi. Bundan tashqari, ko‘plab davlatlarda **integratsiyalashgan ta’lim boshqaruv tizimlari (LMS – Learning Management Systems)** joriy etilgan bo‘lib, ular o‘qituvchi, o‘quvchi va ota-onalarni yagona axborot muhitida birlashtiradi. Bunday tizimlar orqali:

- o‘quv topshiriqlari beriladi;
- baholash jarayoni amalga oshiriladi;
- ota-onalar bilan muntazam aloqa o‘rnatiladi;
- tarbiyaviy ishlar monitoring qilinadi.

Shu o‘rinda ta’kidlash joizki, xorijiy tajribada raqamli hamkorlikni tashkil etishda **axborot xavfsizligi va shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish** alohida e’tiborga olinadi. Masalan, Yevropa davlatlarida GDPR talablari asosida ota-onalar va o‘quvchilarning shaxsiy ma’lumotlari qat’iy himoya qilinadi. Bu esa raqamli tizimlarga bo‘lgan ishonchni oshiradi.

Umuman olganda, xorijiy tajriba tahlili shuni ko‘rsatadiki, oila va ta’lim muassasalari o‘rtasidagi raqamli hamkorlik quyidagi tamoyillar asosida samarali tashkil etiladi:

- ochiqlik va shaffoflik;
- uzluksiz muloqot;
- texnologik integratsiya;
- shaxsga yo‘naltirilganlik;
- axborot xavfsizligi.

Shu bilan birga, mazkur tajribalarni milliy ta’lim tizimiga joriy etishda mahalliy sharoitlar, madaniy xususiyatlar va infratuzilma darajasi hisobga olinishi lozim. Aks holda, xorijiy modellarning to‘liq ko‘chirilishi kutilgan natijani bermasligi mumkin. Natijada, xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida xulosa qilish mumkinki, raqamli texnologiyalar oila va ta’lim muassasalari hamkorligini yangi bosqichga olib chiqib, tarbiya jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi. Xorijiy tajribaning yana bir muhim jihati — **raqamli inkluzivlikni ta’minlashga qaratilgan yondashuvlar**dir. Rivojlangan mamlakatlarda barcha ota-onalar, jumladan, ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar ham raqamli tizimlardan teng foydalanishi uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilgan. Masalan, kam ta’minlangan oilalarga bepul internet, planshet yoki noutbuklar ajratish orqali ularning ta’lim jarayonidagi ishtiroki qo‘llab-quvvatlanadi. Bu esa raqamli tengsizlikning oldini olishga xizmat qiladi. Shuningdek,

xorijiy amaliyotda **ko‘p tillilikni qo‘llab-quvvatlovchi raqamli platformalar** ham keng joriy etilgan.

Ayniqsa migrant oilalar ko‘p bo‘lgan davlatlarda (AQSh, Germaniya, Kanada) ota-onalar uchun platformalar bir necha tillarda ishlaydi. Bu esa ota-onalarning ta’lim jarayonidagi ishtirokini oshirish bilan birga, kommunikativ to‘siqlarni bartaraf etadi. Yana bir dolzarb yo‘nalish — **real vaqt monitoringi va prognozlash tizimlari**dir. Zamonaviy ta’lim platformalari o‘quvchilarning faoliyatini tahlil qilib, ularning kelgusidagi o‘zlashtirish natijalarini prognozlash imkonini beradi. Ushbu ma’lumotlar asosida ota-onalar va o‘qituvchilar o‘z vaqtida zarur pedagogik choralarni ko‘rishlari mumkin bo‘ladi. Bundan tashqari, xorijiy tajribada **raqamli hamkorlikning gibrid modeli** keng tarqalgan. Ya’ni an’anaviy (yuzma-yuz) va raqamli shakllar uyg‘unlashtirilgan holda qo‘llaniladi. Masalan:

- ota-onalar yig‘ilishlari qisman oflayn, qisman onlayn tarzda o‘tkaziladi;
- tarbiyaviy tadbirlar jonli va virtual formatda tashkil etiladi;
- individual suhbatlar zaruratga qarab raqamli yoki an’anaviy shaklda amalga oshiriladi.

Bu yondashuv moslashuvchanlikni ta’minlab, barcha ishtirokchilar uchun qulay sharoit yaratadi.[1]

Xorijiy mamlakatlar tajribasida yana **pedagoglarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirish** muhim o‘rin tutadi. Maxsus treninglar, malaka oshirish kurslari va sertifikatlash tizimlari orqali o‘qituvchilarning raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish ko‘nikmalari shakllantiriladi. Bu esa oila bilan hamkorlikni yuqori sifat darajasida tashkil etishga xizmat qiladi. Shuningdek, **ma’lumotlar asosida boshqaruv (data-driven decision making)** tamoyili keng

1 Zimnyaya I.A. Pedagogik psixologiya. – Moskva, 2016.

qo‘llaniladi. Ta’lim muassasalari ota-onalar bilan ishlash samaradorligini baholash uchun statistik ma’lumotlardan foydalanadi. Masalan:

- ota-onalar faolligi darajasi;
- platformalardan foydalanish ko‘rsatkichlari;
- tarbiyaviy tadbirlarda ishtirok statistikasi.

Bu ko‘rsatkichlar asosida hamkorlikni yanada takomillashtirish bo‘yicha qarorlar qabul qilinadi.[2]

Xorijiy tajribani umumlashtirgan holda, quyidagi konseptual modelni ajratish mumkin:

1. **Texnologik asos** – raqamli platformalar va infratuzilma;
2. **Pedagogik asos** – tarbiyaviy maqsad va metodlar;
3. **Ijtimoiy asos** – oila va maktab o‘rtasidagi hamkorlik madaniyati;
4. **Boshqaruv asoslari** – monitoring, tahlil va rivojlantirish mexanizmlari.

Mazkur komponentlarning o‘zaro uyg‘unligi raqamli hamkorlikning samaradorligini ta’minlaydi.[3]

xorijiy mamlakatlar tajribasi oila va ta’lim muassasalari hamkorligini raqamlashtirish jarayonining kompleks, tizimli va innovatsion yondashuv asosida amalga oshirilishini ko‘rsatadi. Ushbu tajribalarni chuqur o‘rganish va milliy ta’lim tizimiga moslashtirish orqali tarbiya jarayonining sifatini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Xorijiy tajribada oila va ta’lim muassasalari hamkorligini raqamlashtirish jarayonida **innovatsion pedagogik texnologiyalar bilan integratsiya** alohida

2 Klarin M.V. Innovatsion ta’lim texnologiyalari. – Moskva, 2019.

Xorijiy ilmiy manbala

3 Epstein J.L. School, Family, and Community Partnerships. – New York: Routledge, 2018

ahamiyat kasb etadi. Jumladan, raqamli muhitda tashkil etilayotgan tarbiyaviy ishlar konstruktivizm, kompetensiyaviy yondashuv va faoliyatga yo‘naltirilgan ta’lim tamoyillariga asoslanadi. Bu esa o‘quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishda ota-onaning faol ishtirokini ta’minlaydi.

Bundan tashqari, rivojlangan mamlakatlarda **“ota-ona – maktab – jamiyat” uchligi asosida raqamli hamkorlik modeli** shakllangan. Ushbu modelda nafaqat ota-onalar va pedagoglar, balki mahalla, nodavlat tashkilotlar va boshqa ijtimoiy institutlar ham raqamli platformalar orqali hamkorlik qiladi. Natijada tarbiya jarayoni yanada kompleks va tizimli tus oladi. Yana bir muhim jihat — **moslashuvchan (adaptiv) raqamli tizimlarning joriy etilishi**dir. Bunday tizimlar har bir o‘quvchi va uning oilasining ehtiyojlariga mos ravishda individual kontent va tavsiyalarni taqdim etadi. Masalan, ota-onalarga farzandining psixologik holati, o‘qishdagi qiyinchiliklari yoki ijtimoiy moslashuvi bo‘yicha shaxsiy tavsiyalar beriladi. Shuningdek, xorijiy amaliyotda **raqamli etikani shakllantirish** masalasi ham dolzarb hisoblanadi. Ota-onalar va o‘qituvchilar uchun maxsus yo‘riqnomalar ishlab chiqilib, unda:

- onlayn muloqot madaniyati;
- shaxsiy ma’lumotlardan foydalanish qoidalari;
- bolalarning internetdagi xavfsizligini ta’minlash;
- raqamli muhitda mas’uliyatli xulq-atvor kabi masalalar yoritiladi.

Bu esa raqamli hamkorlik jarayonining xavfsiz va samarali bo‘lishini ta’minlaydi.

Bundan tashqari, **bulutli texnologiyalar (cloud technologies)** asosida ishlovchi tizimlar keng qo‘llanilmoqda. Bu tizimlar barcha ishtirokchilarga istalgan vaqtda va istalgan joydan ta’lim jarayoniga oid ma’lumotlarga kirish imkonini beradi. Natijada

axborot almashinuvi tezlashadi va hamkorlikning uzluksizligi ta’minlanadi. Xorijiy tajribada yana **feedback madaniyatini rivojlantirish** muhim o‘rin tutadi. Ya’ni ota-onalar nafaqat ma’lumot oluvchi, balki faol fikr bildiruvchi subyekt sifatida qaraladi. Maxsus platformalar orqali ota-onalar:

- ta’lim sifati bo‘yicha fikr bildiradi;
- takliflar kiritadi;
- o‘qituvchilar faoliyatini baholashda ishtirok etadi.

Bu esa ta’lim tizimining ochiqligi va shaffofligini oshiradi.

Shuningdek, **raqamli diagnostika va baholash tizimlari** ham rivojlangan. Ular orqali nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasi, balki ularning tarbiyaviy ko‘rsatkichlari (intizom, ijtimoiy faollik, mas’uliyat) ham baholanadi. Ota-onalar ushbu natijalar bilan muntazam tanishib boradi va zarur hollarda pedagoglar bilan hamkorlikda chora-tadbirlar ishlab chiqadi. Xorijiy tajribani yanada chuqurroq tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, raqamli hamkorlikni samarali tashkil etishda quyidagi omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega:

- texnologik infratuzilmaning rivojlanganligi;
- normativ-huquqiy bazaning mavjudligi;
- pedagog va ota-onalarning raqamli kompetensiyasi;
- innovatsion madaniyatning shakllanganligi. [4]

Ayniqsa, davlat siyosati darajasida raqamli ta’limni qo‘llab-quvvatlash muhim omil hisoblanadi. Ko‘plab davlatlarda maxsus dasturlar va strategiyalar ishlab chiqilib, ular orqali oila va ta’lim muassasalari hamkorligi raqamli asosda rivojlantirilmoqda. Shu nuqtai nazardan, xorijiy tajriba nafaqat amaliy jihatdan, balki metodologik jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. U oila va ta’lim muassasalari o‘rtasidagi

4 Fullan M. The New Meaning of Educational Change. – Teachers College Press, 2016.

hamkorlikni raqamli transformatsiya qilishning samarali modellarini ishlab chiqishda asos bo‘lib xizmat qiladi. Natijada, zamonaviy ta’lim tizimida raqamli hamkorlik faqat aloqa vositasi emas, balki tarbiya jarayonini boshqarish, monitoring qilish va rivojlantirishning strategik mexanizmiga aylanib bormoqda.

Xorijiy tajribada oila va ta’lim muassasalari hamkorligini raqamli asosda tashkil etishda **strategik rejalashtirish va tizimli yondashuv** muhim o‘rin egallaydi. Rivojlangan davlatlarda bu jarayon tasodifiy emas, balki aniq konsepsiya va uzoq muddatli dasturlar asosida amalga oshiriladi. Masalan, ta’limni raqamlashtirish bo‘yicha milliy strategiyalar doirasida oila bilan hamkorlik alohida yo‘nalish sifatida belgilab qo‘yiladi. Shu bilan birga, xorijiy amaliyotda **raqamli ekotizim** tushunchasi keng qo‘llaniladi. Bu ekotizim o‘z ichiga quyidagilarni qamrab oladi:

- ta’lim platformalari;
- kommunikatsiya vositalari;
- monitoring va tahlil tizimlari;
- pedagogik kontent resurslari;
- ota-onalar uchun maxsus xizmatlar.

Mazkur ekotizimning asosiy maqsadi — barcha ishtirokchilarni yagona axborot makonida birlashtirish va ular o‘rtasida samarali hamkorlikni ta’minlashdan iborat. Bundan tashqari, xorijiy tajribada **mikro-o‘qitish (microlearning)** texnologiyasi ham ota-onalar bilan ishlashda qo‘llanilmoqda. Bu yondashuvga ko‘ra, ota-onalarga qisqa, aniq va amaliy bilim beruvchi raqamli materiallar (videolar, infografikalar, qisqa kurslar) taqdim etiladi. Bu esa ularning vaqtini tejash bilan birga, pedagogik bilimlarni samarali o‘zlashtirish imkonini yaratadi. Yana bir innovatsion yo‘nalish — **chatbotlar va avtomatlashtirilgan maslahat tizimlari**dan foydalanishdir. Ba’zi mamlakatlarda ota-onalar 24/7 rejimida savollariga

javob olishlari uchun sun’iy intellekt asosida ishlovchi chatbotlar joriy etilgan. Ular:

- maktab jadvali;
- uy vazifalari;
- baholash tizimi;
- tarbiyaviy masalalar bo‘yicha tezkor ma’lumot beradi.

Bu esa pedagoglarning yuklamasini kamaytirib, ota-onalar uchun qulaylik yaratadi. Shuningdek, xorijiy tajribada **raqamli identifikatsiya va autentifikatsiya tizimlari** muhim rol o‘ynaydi. Har bir ota-ona va o‘quvchi uchun shaxsiy akkaunt yaratiladi va bu orqali axborot xavfsizligi ta’minlanadi. Natijada ma’lumotlarning maxfiyligi va ishonchliligi yuqori darajada kafolatlanadi

Xulosa

Alohida ta’kidlash lozimki, xorijiy tajribada raqamli hamkorlik faqat texnologik jarayon sifatida emas, balki **pedagogik innovatsiya** sifatida qaraladi. Ya’ni bu jarayon ta’lim sifatini oshirish, tarbiya samaradorligini kuchaytirish va o‘quvchi shaxsini rivojlantirishning muhim omili sifatida baholanadi. Yakuniy tahlil shuni ko‘rsatadiki, oila va ta’lim muassasalari hamkorligining raqamli shakllari zamonaviy ta’lim tizimining ajralmas qismi bo‘lib, u nafaqat aloqa vositasi, balki kompleks pedagogik tizim sifatida shakllanmoqda. Ushbu tizimni ilmiy asosda o‘rganish va milliy amaliyotga moslashtirish dolzarb ilmiy-pedagogik vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati.

4. Ishmuhamedov R.J. **Innovatsion pedagogik texnologiyalar**. – Toshkent: Fan, 2019.

5. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. **Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va**

amaliyoti. – Toshkent, 2017.

6. Slastenin V.A. **Pedagogika**. – Moskva: Akademiya, 2018.
7. Podlasiy I.P. **Pedagogika**. – Moskva, 2017.
8. Zimnyaya I.A. **Pedagogik psixologiya**. – Moskva, 2016.